

РОМАН СТАЛНО ГОВОРИ: СВЕТ ЈЕ НЕДОВРШЕН

Карлос Фуентес

Роман је, рекао је Андре Малро једном приликом, судбоносна трансформација искуства. Ми смо гласови у хору, који живот трансформишу у приповедани живот, а затим наративу претварају у живот не да би се он одражавао као такав већ да би се животу додало нешто друго, не пука копија већ нека нова размера живота; да сваки роман буде оригинални допринос животу, нешто ново и више.

Кад је реч о нашем и свачијем животу — не постоји наративни доживљај који на неки начин није и лични и колективни доживљај, искуство и судбина појединца и колектива. Хоћу да кажем да у мом властитом делу роман догађа на раскрсници, на месту где се укрштају лична судбина и историјско искуство. Ја тамо трагам за коегзистенцијом супротности, за поетским сликама које су опречне једна другој на такав начин да се међусобно допуњују. Тамо чујем гласове из прошлости који се могу чути само у садашњости — заборављене приче које сви добро памтимо, садашње приче које смо већ заборавили...

Незадовољна собом, наша модерност није имала изражајнију форму од романа, која би приказала и њено сродство са историјом и њену способност да историју трансформише, њену потврду личног искуства и њен револт према свему што је опраничава, спутава или омамљује. Балзак је говорио да он приповедајући жели (то му је циљ) да отима речи од тишине, да отима идеје од таме. Ова својеврсна битка романописца против тишине и мрака постаје нарочито акутна управо у наше време када многе речи постају бучна тишина и када нас безброј јаких сијалица тера да поверујемо да је ноћ дан.

Лишен доброг дела своје раније резонансе и свог сјаја, савремени роман има обавезу више него икада да се такмичи са другим језицима — језицима разних медија, језиком психологије и тако даље. Он се такмичи онако како то може само роман, та размажена кћерка али и тужни слуга прозе; онако како то само роман, та Пепелуга понижене вредности језика може да чини. А то значи прихватање чињенице да је конфликт језика постао арена романа. Модерни роман појављује се унутар оног широког круга који му је Михаил Бахтин зацртао — а то није само неки дијалог ликова већ је и дијалог језика, друштвених снага, књижевних жанрова и историјских времена.

Овакав пројекат модерног романа нарочито важи у друштвима какво је и друштво Латинске Америке где је поновно освајање времена и језика пишчев вечити задатак. Ми не осећамо да поседујемо време или језик, мада заиста осећамо да поседујемо поликултурне вредности које су неопходне да би се после свих подјармљивања која смо претрпели и споља и изнутра, повратило трајање времена и језика.

Култура Латинске Америке је култура освајања и поновног освајања или, како би то кубански песник Хозе Лезама Лима рекао, контра-освајања. Ми желимо (и имамо) романе у којима лична свест говори и поставља питања, а одговор даје не само нека друга лична свест, већ и тај опроман историјски талог реке Америка: древне културе, пренете (транспоноване) културе, спојене културе, скривене (латентне) културе, културе канибализоване и културе расула, културе мелеза отимају речи од тишине, идеје од таме.

Дубоко сам захвалан за привилегије које ми омогућава мој позив: бити писац у Латинској Америци данас. Али привилегија увек носи са собом и обавезу да човек буде веран и лично и колективном бићу, тако да то не буде ни попустљиво нити аутоматски. Друштвени карактер романа не може бити опраничен на оно што само велича друштвено и да га тако обезвређује — то јест, не може бити ограничен на понављање калупа који могу да опишу геологију неког друштва али не и његово динамично, непредвидиво функционисање.

Ја не верујем да књижевност мора да игра непооредну, партизанску улогу али одиста верујем да је књижевност револуционарна и да је стога политична у неком дубљем смислу. Књижевност не подржава само неко историјско искуство нити наставља само неку традицију; кроз морални ризик, формалним експериментисањем и вербалним хумором она такође трансформише хоризонт читалаца и помаже нам овима да се ослободимо детерминизма предрасуда, доктриналне крутости и јаловог понављања.

Приповедачки глас доприноси да пре будемо активни субјекти него пасивни објекти историје. Роман је питање које не може да обухвати један једини одговор, зато што је роман друштвени, а друштво је множина. Роман је одговор који каже: „свет је недовршен и не може бити обухваћен једним јединим питањем“.

Садашња слика романа, од Вилијама Стајрона до Гинтера Граса, од Габријела Гарсије Маркеса до Милана Кундере, и од Надина Гордимера до Хуана Гојтисола, успева да помири естетски захтев и друштвени захтев, и дозвољава нам да волимо овај свет, како га истражујемо, са висина незаменљивог „ја“ и незаменљивог „ми“. Мексички роман припада — и из дана у дан још више ће припадати — овом свеопштем простору, пространом и високом, савременог романа.

Није неопходно бити писац да би човек имао политичко мишљење. Сви смо ми грађани. Али наше идеје ће само онда бити поштоване ако и ми поштујемо идеје других. Инквизиторска нетолерантност, закон линча и јавна спаљивања нису одговори на мишљења која се разликују од наших — такве реакције само слабе наше мишљење. Ово говорим у одбрани свог пријатеља и песника Октавија Паза чија се мишљења разликују од мог али их ја ипак дубоко поштујем, и чију су слику (символично) спалили неке трупе са левице, на некој авенији у Мексику Ситију.

Као активни грађанин, ја сам стално изражавао своју подршку за интегритет и независност своје земље, Мексика и Латинске Америке, и при том нисам губио из вида наш пројекат за мултиполарни свет који је ослобођен од хегемоније две суперсиле и њихових тобожњих интересних сфера; света у којем националне тежње друштва у развоју не ометају хладне милитарне стратегије, већ су поштована као топли допринос традиционално

маргиналних култура. Управо ово треба да понудимо не-
довршеном свету. Треба да дамо шансу за живот онима
који немају моћ смрти.

Са енглеског превела

Габриела Ари